

Oxundaprojektet 1999-01-01 – 2001-11-30 Projektutvärdering

Sammanfattande kommentarer

- Politiska ledningsgruppen föreslår att projektet förlängs i ytterligare en tre-års period, 2002 – 2004, varefter en ny utvärdering görs.
- Hittillsvarande organisationsform kan gälla även kommande projektperiod.
- Referensgrupper kopplas till delprojekt.
- Frågan om finansiering av åtgärdsprogrammets förslag till utbyggnad av pilotprojektet Kvarnsjön måste diskuteras med kommunerna inför kommande budgetarbete.

Bakgrund

I december 1998 startade det mellankommunala samarbetet runt Oxundaåns avrinningsområde. Enligt projektdirektiv 1999-05-26 skall projektet bedrivas utifrån ett gemensamt synsätt, gemensamma mål och strategier samt upprättade verksamhetsplaner. Projektdirektiven är utformade efter den grundidé som innehålls i EU's vattendirektiv, nämligen att vattenvårdsarbete på regional nivå skall bedrivas med utgångspunkt från avrinningsområden. Projektet har letts av en politisk ledningsgrupp som utsetts genom beslut i respektive kommunstyrelse. Enligt de mål som antagits för projektet skall projektet bedrivas under tre år fram till 31 december 2001 då det skall utvärderas.

Föreliggande utvärdering har utförts av projektets styrgrupp tillsammans med projektledaren. Utvärderingen utgår från tre dokument:

- projektdirektiven 1999-05-26
- gemensamma mål 1999-05-20
- handlingsprogram med åtgärdsförslag september 2000

Mål, syften och åtgärder i de tre dokumenten utvärderas i form av kommentarer. Vissa övriga för projektet vitala beslut och händelser kommenteras i slutet av utvärderingen.

1. Måluppfyllelse

Övergripande mål – inriktningsmål

Kommunerna inom Oxundaåns vattenavrinningsområde skall verka för

”- att sjöar och vattendrag används så att biologisk mångfald, natur- och kulturvärden kan bibehållas eller förbättras.”

”- Sjöar och vattendrag som förorenats genom mänsklig verksamhet skall återställas så att deras värde i naturresurs-, naturvårds- och landskapshänsedde säkerställs.”

”- Sjöar och vattendrag skall vara tillgängliga och attraktiva för friluftslivet.”

Kommentar: Projektets verksamheter bidrar till att successivt förverkliga detta mål. Arbetet med handlingsprogram och åtgärdsförslag ger underlag för ett genomförande av åtgärder som på sikt leder till måluppfyllelse. Hur förbättringarna ska åstadkommas och till vilka nivåer anges i effektmål.

Generell kommentar: På övergripande nivå finns de nationella miljömålen och dess regionala tillämpningar. Vattenvården berörs av flera av dessa mål. De inriktnings- och effektmål som angivits för projektet har alla sin utgångspunkt i de nationella miljömålen.

Projektets syften

”- Projektet skall effektivisera och systematisera arbetet med att uppnå målen för vattenvården i Oxundaån i enlighet med de verksamhetsplaner och åtgärdsprogram som kommer att upprättas för projektet. Projektet skall svara för genomförande av åtgärder enligt åtgärdsprogram samt fortlöpande analysera och utvärdera effekterna av åtgärder och föreslå de ändringar i verksamhetsplaner och åtgärdsprogram som kan vara motiverade.”

Kommentarer: De åtgärder som hittills hunnit genomföras har i grunden haft inriktningen att effektivisera och systematisera arbetet. Under projektets uppbyggnadsfas har arbetet mest varit inriktat på policyarbete och kunskapsuppbyggnad varför analys och utvärdering av åtgärder haft en mer teoretisk inriktning.

Effektmål

Det mellankommunala vattenvårdsarbetet skall leda till

”- att ingen art som har sin naturliga hemvist i avrinningsområdet skall försvinna.”

Kommentar: Detta är ett långsiktigt mål som i viss mån är svårt att följa upp då vi för närvarande inte ens vet vilka arter som redan finns i området. Samverkan mellan kommunerna, vilket är projektets grundidé, leder till att bevakningen av våra vattenområden skärps. Inga större händelser eller fysiska ingrepp som har kunnat orsaka påtaglig skada på flora och fauna har skett under perioden. Så vitt kan konstateras har ingen art av högre flora och fauna försvunnit från avrinningsområdet sedan projektet startade.

”- att fiskarten Asp före 1 mars 2001 har fått två nya lekplatser iordningställda.”

Kommentar: Iordningställandet av två nya lekplatser pågår i Upplands Väsby.

”- att boende, brukare och näringsliv inom avrinningsområdet senast 31 december 1999 skall ha fått information om det mellankommunala samarbetet inom vattenvården och syftet med detta och vägledning om hur var och en efter sina förutsättningar kan bidra till att minska belastningen på sjöar och vattendrag.”

Kommentar: Målet har delvis nåtts. Genom direktinformation har de politiska församlingarna och en stor del av tjänstemannaorganisationen i kommunerna nåtts. Viss information till förenings- och näringsliv har skett. Genom de delprojekt som nu har startats för bl.a. enskilda avlopp, jordbruk och dagvatten kommer information successivt att spridas bland brukare och boende. Utöver detta har en broschyr framställts med basdata om projektet. Broschyren sprids fortlöpande. Projektet har presenterats i ett antal artiklar i lokalpressen och ett par inslag i lokalteve har sänts.

”- att belastningen av närsalter mätt vid utvald kontrollpunkt vid Oxundaåns utflöde, skall minska så att de mål för Mälaren som ställts upp av Mälarens Vattenvårdsförbund kan nås på längre sikt.”

Kommentarer: Om föreslagna åtgärder genomförs och riktlinjer för t.ex. dagvatten följs beräknas målen kunna nås på tio – tolv års sikt. Målet står kvar även om vattenvårdsförbundets mål kan komma att korrigeras. De aktuella miljömålen för Mälaren med avseende på fosfor och kväve är: Totalfosfor 12,5 ug/l och totalkväve 300 ug/l.

2. Projektstyrning

Ledningsgrupp

Kommentar: Politiska ledningsgruppen är utsedd av respektive kommun och består av delegater med uppdrag på såväl nämndnivå som kommunstyrelsenivå. En fördel för projektet är att ledningsgruppen varit intakt under hela projekttiden hittills. I likhet med styrgruppen har ledningsgruppen deltagit mycket aktivt i kunskapsinhämtningen och visat ett stort engagemang för projektet och för vattenvård generellt sett. Stor enighet har rått kring de beslut som fattats och sammanfattningsvis har ledningsgruppen fullgjort sina uppgifter i projektet på ett tillfredsställande sätt.

Ledningsgruppen har sammanträtt fem – sex gånger per år vilket får anses tillräckligt.

Styrgrupp och projektledning

Kommentarer: En särskild projektledare för ledning av styrgruppen och för att samordna beslutsunderlaget för ledningsgruppen har tillsatts. Lönekostnader (deltid) för denne betalas av projektet. I likhet med ledningsgruppen har styrgruppen haft en god kontinuitet med avseende på att gruppen i stort bestått av samma personer från projektstarten. Styrgruppens tjänstemän har kunnat lägga

olika mycket tid i projektet beroende på arbetssituationen i hemmakommunen. Detta har inneburit att några personer i gruppen fått ta en större arbetsbörda än andra. Inför fortsättningen är det viktigt att i högre grad än hittills aktivera referensgrupper, bland annat för att få med genomförandekompetens och erfarenheter från drift och underhåll.

Styrgruppen har sammanträtt åtta – tio gånger per år. Inom styrgruppen har ansvaret för delprojekt fördelats på mindre grupper – oftast två personer, varför antalet sammanträden och informella kontakter är betydligt större.

Styrgruppen har deltagit aktivt i projektets kunskapsuppbyggnad och deltagarna försöker hålla en god kunskapsstandard genom att delta i kurser och konferenser och formellt och informellt nätverksarbete.

Styrgruppens tjänstemän har kontinuerligt bidragit till att sprida kunskap om projektet och dess arbete i den egna kommunen och de kunskaper som byggts upp har i hög grad kunnat användas som stöd i genomförandet av olika vattenvårdsprojekt ute i kommunerna.

Länsstyrelsen i Stockholms län har deltagit som observatörer under projektets gång. Tjänstemän från Länsstyrelsen har deltagit i vissa sammanträden med ledningsgruppen samt seminarier. Oxundaprojektet är genom projektledaren representerad i länsstyrelsens referensgrupp för samtliga avrinningsområden i länet.

3. Budget och finansiering

Kommentarer: Kommunerna bidrog med femtiotusen kronor vardera under projektets två första år för att komma igång med aktiviteter, därefter höjdes bidraget till sjuttiofem tusen kronor. Bidrag från Landstinget på 200 000 kronor bidrog till en bra start för projektet.

Projektets ekonomiska ram uppgår för närvarande till 375 000 kronor per år för projektledning, projektadministration, internt konsultarbete, utredningar och externa kontakter. Kostnaden för styrgruppens deltagande ligger utanför projektets ekonomi.

Rutinen med årsvisa budgetar och åtgärdsmatriser har fungerat bra både som underlag för det löpande arbetet och för den interna informationen. Projektets ekonomi hanteras i Sollentuna kommuns ekonomisystem via löpande transaktionskonton med månadsvis avstämning. Systemet har hög transparens med goda möjligheter till analyser.

Inför projektets genomförandefas måste ambitionsnivån hållas hög. Kontakterna mellan projektet och genomförandeansvariga nämnder/förvaltningar i kommunerna kan utvecklas och intensifieras, bl. a genom referensgrupper och projektgrupper för delprojekt inom handlingsprogrammet.

I flerårsbudget och åtgärdsmatriser anges kostnader för genomförandet från 2002 och framåt. Finansieringen av föreslagna åtgärder och projekt kommer att bli aktuell inom kort och behöver diskuteras i samband med projektets budgetarbete och med kommande budgetarbete i kommunerna. Som exempel kan nämnas den föreslagna restaureringen av Kvarnsjön utmed Hagbyån mellan Vallentunasjön

och Norrviken, ett pilotprojektet av stor principiell betydelse som för närvarande utreds.

4. Åtgärdsprogram och åtgärdsförslag

Kommentarer: Åtgärdsprogrammet (handlingsprogrammet) togs fram tidigt i projektet och har fortlöpande bearbetats i den takt som nya kunskaper om objekten inhämtats. Det finns beslut om att åtgärdsprogrammet ska remitteras till kommunerna för att antas som underlag för vattenvårdsarbetet inom Oxundaområdet.

En plan med gemensamma riktlinjer för hantering av dagvatten från tätortsmiljön har färdigställts och under november remitterats till kommunerna för antagande som sektorsplan. Planen som kommungemensamt styrande dokument har rönt uppmärksamhet ute i landet. En brett sammansatt projektgrupp från kommunerna har framgångsrikt bidragit till att förverkliga planen.

För genomförandet av delprojekt jordbruk har medel (280 000 kronor) sökts från Landstinget. Ansökan har beviljats. Projektstart beräknas ske i januari 2002.

Övriga delprojekt har i stort följt tidsplanen.

5. Kunskapsuppbyggnad

Kommentar: Arbetet med uppbyggnad av kunskaper kring våra sjöar och vattendrag har tagit huvuddelen av den tid som lagts ned i projektet generellt sett. Resultatet av kunskapsuppbyggnaden kan utläsas främst i verksamhetsplaner och åtgärdsprogram. Allmänt sett har kunskapen hos deltagarna ökat vilket märks i de diskussioner som förs och de beslut som fattas runt relativt svåra och komplicerade frågeställningar. Arbetet med successiv kunskapsuppbyggnad får inte upphöra då detta ytterst är en garant för att rätt beslut och prioriteringar görs i vattenvårdsarbetet.

Kunskapsuppbyggnaden har skett bland annat genom olika undersökning i vattensystemen, utredningar och rapportframställning, seminarier i vattenvårdens olika delområden, studieresor, deltagande i kurser och konferenser samt en pågående diskussion och erfarenhetsutbyte internt och externt.

En omfattande nätverksverksamhet inbegripet samarbete med andra kommuner, myndigheter samt universitet och högskolor har utvecklats under projektets första fas. Värdet av detta betonas inför nästa fas.

6. Övriga händelser

Tidigt i projektet fördes diskussioner om att ta fram förslag till formaliserade samarbetsformer kommunerna emellan. Samtidigt har implementeringen av EU's vattendirektiv påbörjats i Sverige.

I avvaktan på vilka regionala konsekvenser detta arbete kommer att få bör diskussionerna om samarbetsformer återupptas andra halvåret 2002 då utredningsmannen kommer att presentera sitt resultat.

7. Projektets framtid - genomförandefas

Det finns ett stort behov och intresse att förlänga projektet. Motiven för detta är flera:

- EU´s vattendirektiv håller nu på att implementeras i Sverige. Direktivet förutsätter samverkan i avrinningsområden. Här ligger oxundaprojektet rätt i tiden och arbetar redan enligt direktiven.

- En stor uppgift för vattenvården i regionen är att bedriva vattenvården så att Mälarens kvaliteter som vattentäkt kan klaras på sikt. Mälaren är riksintresse och det är på avrinningsområdesnivå som arbetet förutsättes bäst kunna ske på ett kostnadseffektivt sätt.

- Projektets roll som kunskapsbank och stöd för genomförande av åtgärder ute i kommunerna kommer att öka i nästa fas. Allt fler funktioner, såväl inom som utom den kommunala organisationen, kommer att engageras på olika sätt i vattenvården. Här bedöms oxundaprojektet få en utökad roll som koordinator i arbetet.

- Genom rullande utvärderingar och uppdatering av åtgärdsprogrammet kan projektet bidra till att rätt prioriteringar görs vid genomförande av åtgärder. Strävan är att detta ska leda till att endast de mest kostnads- och miljöeffektiva åtgärderna genomförs, vilket är ett av projektets syften.

- Samordning ger vinster. Genom ett strukturerat och målstyrt projektarbete är avsikten att effektivisera och förenkla vattenvårdsarbetet och på så sätt spara resurser, både personella och ekonomiska. Detta sker genom utarbetande av gemensamma styrdokument och genom gemensamt utarbetade åtgärdsförslag.

9. Genomförda utredningar och praktiska vattenvårdsprojekt

Här följer ett urval av aktiviteter som skett inom vattenvården i oxundaåns avrinningsområde, dels i projektets regi och dels i de enskilda kommunerna, under de tre år som projektet verkat.

- En ny policy för enskilda avloppsanläggningar i Sigtuna antagen 2001.
- Dagvattenutredning pågår inom Sigtuna kommun.
- Provtagningar i Hagbyån enligt projektets miljökontrollprogram.
- Bottenfaunakontroll i tre punkter enligt projektets kontrollprogram.
- Remissvar om lakvatten Hagbytippen, (Sörab)
- Informationsinsatser i skolor i Täby.
- Miljöutställning i Täby C.
- Avtal med Såsta gård om skyddszoner vid utloppsdiken vid Vallentunasjön.
- Sedimenteringsdamm samt översilningsyta och dammar vid Mörtsjön, Täby.
- Utredning och förprojektering av Kvarnsjön.
- Skötselplan för Asp i Upplands Väsby.
- Rapport om Asp (examensarbete)

- Närsaltsberäkningar i samtliga delavrinningsområden.
- Rapport 2000:1, Vallentunasjön, Norrviken och Edssjön.
- Dagvattenpolicy, gemensam för kommunerna.
- Framställning av informationsmaterial (broschyr och hemsida)
- Utbyggnad av kvävefällor vid Bög's gård, Sollentuna.
- Utbyggnad av dammar och översilningsytor vid Ravalen, Sollentuna.
- Utbyggnad av kvävefällor vid Viby gård, Sollentuna.
- Genomfört seminarier om dagvatten, jordbruk, limnologi och ensk. avlopp.
- Presentation av projektet i lokal tv och lokalradio samt olika tidningar.
- Restaurering av Sandakärret, Upplands Väsby.
- Vattenplan för Upplands Väsby kommun.
- Minimering av saltspridning på kommunala vägar i Upplands Väsby.
- Inventering - åtgärdsprogram samt utbyggnad av dagvattenrening, U.Väsby.